

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Медичний інститут
Кафедра психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший
проректор
Іщенко Н.М.

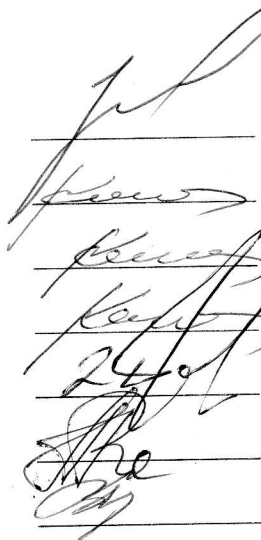
“ ” 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологічна експертиза в різних галузях психології

Спеціальність 053«Психологія»

Розробники	Васильєва Г.В.
/Завідувач кафедри розробника	Васильєв Я.В.
/Завідувач кафедри спеціальності	Васильєв Я.В.
Гарант освітньої програми	Каневський В. І.
Директор інституту	Грищенко Г. В.
/Директор НН ІПО	Норд Г. Л.
/Начальник НМВ	Потай І.Ю.

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Психологічна експертиза в різних галузях психології	
Галузь знань	05 – Соціальні та поведінкові науки	
Спеціальність	053 – Психологія	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Психологія	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	5	
Навчальний рік	2018-2019	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	10	13,14
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	5 кредитів / 150 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	Лекцій 28 год. семінарські заняття 28 год. самостійної роботи студентів 94 год.	Лекцій 8 Семінарські заняття 8 год. самостійної роботи студентів 134 год.
Відсоток аудиторного навантаження	44%	11%
Мова викладання	українська	
Форма підсумкового контролю	залік	

1. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Метою викладання навчальної «Психологічна експертиза в різних галузях психології» є ознайомити студентів з основними питаннями психологічної експертизи, технологією її проведення та підготовки; сформувати здатність самостійно планувати та проводити психологічну експертизу, вибирати адекватні методи для дослідження особливостей особистості,

виявляти та вивчати особистісні якості, індивідуально- психологічні та психофізіологічні особливості особистості.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Психологічна експертиза в різних галузях психології» є:

- ознайомити з загальними основами та методикою проведення психологічної експертизи в різних галузях психології та сферах життєдіяльності людини;
- показати можливості використання наукових та прикладних психологічних знань у сфері експертних досліджень;
- формувати вміння та навички використання психологічних методик в різних галузях психологічної експертизи;
- формувати уміння та навички інформаційно-аналітичної діяльності в галузі психологічної експертизи;
- розвивати професійне мислення;
- сприяти професійному та особистісному зростанню студентів.

Після вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати**:

- структуру, предмет, основні завдання та методи дисципліни «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях»;
- класифікацію та обставини застосування психологічної експертизи;
- фундаментальні положення організації та теоретико-методичні основи проведення психологічної експертизи в різних галузях психології;
- способи відбору психологічних методик для вирішення експертних задач;
- нормативні положення та рекомендації стосовно оформлення експертної документації;
- особливості складання екпертом соціально-психологічного проекту розвитку особи, трудової групи;

- методи вивчення особливостей клієнта, закономірностей психічної діяльності, чинників, що впливають на якість функціонування психіки людини у різних видах життєдіяльності.

На основі цих знань повинні бути сформовані **уміння**:

- класифікувати обставини застосування психологічної експертизи;
- застосовувати фундаментальні положення організації та теоретико-методичні основи проведення психологічної експертизи в різних галузях психології;
- використовувати способи відбору психологічних методик для вирішення експертних задач;
- застосовувати нормативні положення та рекомендації стосовно оформлення експертної документації;
- складати експертом соціально-психологічного проекту розвитку особи, трудової групи;
- застосовувати методи вивчення особливостей клієнта, закономірностей психічної діяльності, чинників, що впливають на якість функціонування психіки людини у різних видах життєдіяльності.

Вивчення навчальної дисципліни «Психологічна експертиза в різних галузях психології» підпорядковано принципам європейської кредитно-трансферної системи, що сприяє безперервній та активній роботі студентів під час оволодіння професійними знаннями, уміннями, навичками та особистісно-професійними якостями.

«Психологічна експертиза в різних галузях психології» має міждисциплінарні зв'язки з такими науками як: патопсихологія, соціальна психологія, психотерапія, клінічна психологія, психогенетика, психофізіологія.

За навчальним планом спеціальності 6.030102 – «Психологія» вивчення навчальної дисципліни «Психологічна експертиза в різних галузях

психології» передбачено протягом 10 семестру. Навчальний матеріал розподілений на три змістовних модулі. Загальний обсяг дисципліни складає 150 годин, із них лекційний курс становить – 28 год., семінарські та практичні заняття –28 год., консультації – 2 год., залік –2 год., самостійна робота студентів становить –94 год.

Програма дисципліни відповідає вимогам освітньо-професійної програми та освітньо-кваліфікаційної характеристики щодо системи знань, вмінь та рівня їхньої сформованості, що має забезпечити набуття студентом кваліфікаційних характеристик та особистісно-професійних якостей.

Контроль за роботою студентів здійснюється шляхом здачі **заліку (10 семестр)**. Оцінювання самостійної роботи студентів проводиться відповідно до шкали оцінювання.

Програмні компетенції

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2 Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності.

ЗК3 Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК1 Знання категоріально-понятійного апарату психології.

ФК13 Здатність визначати й пояснювати психологічні механізми формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку.

2.Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1.	Предмет і завдання психологічної експертизи.	2	2	10
2.	Технології проведення психологічної експертизи.	4	2	10
3.	Професійна компетенція експерта-психолога.	4	4	10
4.	Психологічна експертиза в освіті.	4	4	15
5.	Психологічна експертиза в професійній діяльності	4	4	12
6.	Психологічна експертиза в соціальному управлінні.	4	4	12
7.	Судово-психологічна експертиза	4	4	10
8.	Судово-психологічна експертиза	2	4	15
9.	Всього за курсом	28	28	94

Заочна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Предмет і завдання психологічної експертизи	2	2	35
2	Професійна компетенція експерта-психолога	2	2	35
3	Судово-психологічна експертиза	2	2	37
4	Психологічна експертиза в освіті	2	2	37
	Всього за курсом	6	8	134

3.Зміст навчальної дисципліни

1.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Предмет і завдання психологічної експертизи. Предмет та завдання психотерапії. Визначення психотерапії. Медична і гуманістична моделі психотерапії. Визначення психокорекції.
2	Тема 2. Технології проведення психологічної експертизи. 1. Підходи до визначення та розуміння сім'ї. 2. Типологія сім'ї 3. Метод клінічного інтерв'ю. структура клінічного інтерв'ю.
3	Тема 3. Професійна компетенція експерта-психолога. 1. Структура сім'ї 2. Склад сім'ї, сімейні підсистеми 3. Основні параметри сім'ї 4. Сімейні функції та сімейна структура
4	Тема 4 . Психологічна експертиза в освіті. 1. Поняття життєвого циклу сім'ї 2. періоди життєвого циклу
5	Тема 5. Психологічна експертиза в професійній діяльності. 1. Етапи життєвого циклу та типи конфліктів 2. Основні типи конфліктів та їх причини
6	Тема 6. Психологічна експертиза в соціальному управлінні. 1. Розуміння сім'ї як системи 2. Концепція системної сімейної психотерапії 3. Техніки та алгоритм роботи в системному підході.
7	Тема 7 . Теорія прихильності ДЖ.Буолбі 1. Теорія прихильності 2. Основні теоретичні концепти теорії прихильності 3. Типи прихильності та їх порушення
8	Тема 8 . Судово-психологічна експертиза. 1. Ігрові техніки, техніки системної терапії

	<p>2. Теорія та концепція розстановок по Хеленгеру в сімейній терапії</p> <p>3. Психодраматичні техніки.</p>
9	<p>Тема 9. Психологічна експертиза в професійній діяльності.</p> <p>1. Етапи життєвого циклу та типи конфліктів</p> <p>2. Основні типи конфліктів та їх причини</p>
10	<p>Тема 10 . Психологічна експертиза в освіті.</p> <p>1. Поняття життєвого циклу сім'ї</p> <p>2. періоди життєвого циклу</p>
11	<p>Тема 11. Професійна компетенція експерта-психолога.</p> <p>1. Структура сім'ї</p> <p>2. Склад сім'ї, сімейні підсистеми</p> <p>3. Основні параметри сім'ї</p> <p>4. Сімейні функції та сімейна структура</p>
12	<p>Тема 12. Професійна компетенція експерта-психолога.</p> <p>1. Структура сім'ї</p> <p>2. Склад сім'ї, сімейні підсистеми</p> <p>3. Основні параметри сім'ї</p> <p>4. Сімейні функції та сімейна структура</p>
13	<p>Тема 13. Психологічна експертиза в професійній діяльності.</p> <p>1. Етапи життєвого циклу та типи конфліктів</p> <p>2. Основні типи конфліктів та їх причини</p>
14	<p>Тема 14. Психологічна експертиза в професійній діяльності.</p> <p>1. Етапи життєвого циклу та типи конфліктів</p> <p>2. Основні типи конфліктів та їх причини</p>

1.2. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

Тема заняття / план
<p>Тема 1. Предмет і завдання психологічної експертизи.</p> <p>Предмет та завдання психотерапії.</p> <p>Визначення психотерапії.</p> <p>Медична і гуманістична моделі психотерапії. Визначення психокорекції.</p>
<p>Тема 2. Технології проведення психологічної експертизи.</p>

4. Підходи до визначення та розуміння сім'ї.
5. Типологія сім'ї
6. Метод клінічного інтерв'ю. структура клінічного інтерв'ю.

Тема 3. Професійна компетенція експерта-психолога.

5. Структура сім'ї
6. Склад сім'ї, сімейні підсистеми
7. Основні параметри сім'ї
8. Сімейні функції та сімейна структура

Тема 4 . Психологічна експертиза в освіті.

3. Поняття життєвого циклу сім'ї
4. періоди життєвого циклу

Тема 5. Психологічна експертиза в професійній діяльності.

3. Етапи життєвого циклу та типи конфліктів
4. Основні типи конфліктів та їх причини

Тема 6. Психологічна експертиза в соціальному управлінні.

4. Розуміння сім'ї як системи
5. Концепція системної сімейної психотерапії
6. Техніки та алгоритм роботи в системному підході.

Тема 7 . Теорія прихильності ДЖ.Буолбі

4. Теорія прихильності
5. Основні теоретичні концепти теорії прихильності
6. Типи прихильності та їх порушення

Тема 8 . Судово-психологічна експертиза.

4. Ігрові техніки, техніки системної терапії
5. Теорія та концепція розстановок по Хеленгеру в сімейній терапії
6. Психодраматичні техніки.

Тема 9. Психологічна експертиза в професійній діяльності.

3. Етапи життєвого циклу та типи конфліктів
4. Основні типи конфліктів та їх причини

Тема 10 . Психологічна експертиза в освіті.

3. Поняття життєвого циклу сім'ї
4. періоди життєвого циклу

Тема 11. Професійна компетенція експерта-психолога.

5. Структура сім'ї

<ul style="list-style-type: none"> 6. Склад сім'ї, сімейні підсистеми 7. Основні параметри сім'ї 8. Сімейні функції та сімейна структура
<p>Тема 12. Професійна компетенція експерта-психолога.</p> <ul style="list-style-type: none"> 5. Структура сім'ї 6. Склад сім'ї, сімейні підсистеми 7. Основні параметри сім'ї 8. Сімейні функції та сімейна структура
<p>Тема 13. Психологічна експертиза в професійній діяльності.</p> <ul style="list-style-type: none"> 3. Етапи життєвого циклу та типи конфліктів 4. Основні типи конфліктів та їх причини
<p>Тема 14. Психологічна експертиза в професійній діяльності.</p> <ul style="list-style-type: none"> 3. Етапи життєвого циклу та типи конфліктів 4. Основні типи конфліктів та їх причини

1.3. Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати лекційний матеріал та додатково самостійно вивчити теоретичний матеріал за підручниками та навчальними посібниками. Самостійно визначити ключові поняття та основні концептуальні положення навчальної теми, які законспектувати у зошит.

2. Складання глосарію здійснюється на початку підготовки до вивчення теми та полягає у виписуванні в термінологічний словник основних понять теми з короткими поясненнями. Ця принципово важлива робота стосується всіх студентів, оскільки для них значна кількість психологічних термінів є новою, а отже засвоєння знань вимагає чіткого усвідомлення змісту тієї чи іншої психологічної категорії.

3. Складання структурно-логічних схем лекцій є одним із напрямків засвоєння змісту теми через оптимізацію механізмів запам'ятовування. Малювання схем, діаграм, графіків, малюнків сприяє візуальному запам'ятовуванню опрацьованої теми. Доцільно це робити під час або після вивчення змісту теми. Осмислене запам'ятовування передбачає, перш за все, встановлення логічних послідовностей, розбивку матеріалу на частини і знаходження в ній «ключових фраз» або «опорних пунктів». Запам'ятовувати слід саме їх і використовувати як «віхи» - орієнтири. Використання логічних опор, асоціацій і мислене угруповання сприяє усвідомленню матеріалу лекції та його швидкому та тривалому запам'ятовуванню.

4. Прочитати та захистити першоджерело. Захист першоджерел передбачає читання джерела за автором, обраним студентом та презентацію його змісту. Захист здійснюється в усній формі на семінарському занятті (10 хв.). Структура доповіді: 1) Назва та автор джерела; 2) стислий зміст; 3)

найбільш важливі аспекти, які розкриває автор; 4) висновки. Доповідачу можуть бути задані питання з боку студентів і викладача. Оцінюється повнота доповіді, правильність оформлення письмової роботи та повнота наданих відповідей на запитання.

5. Провести спостереження на дитячому майданчику за поведінковими патернами мами та дитини в концепції теорії прихильності та описати спостереження.

Список першоджерел:

1. Блинков Ю.А., Ткаченко В.С., Клушина И.Н. Медико-социальная экспертиза лиц с ограниченными возможностями. Учебное пособие. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 320 с.
2. Винникот Д.В. Маленькие дети и их матери. – М., 1998.
3. Гірник А.М. Конфліктологічна експертиза: теорія і методика // Соціальна психологія. – 2005. – № 2 (10). – С.175-176
4. Гуружапов В.А. Вопросы экспертизы современных образовательных технологий. Анализ и экспертиза в образовании // Психологическая наука и образование. – 2003. – № 2. – с. 36-43.
5. Кент М. Стратегия развода: о чём вам не расскажет ваш адвокат. – Спб., 1993.
6. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби освіти України / Упоряд. В.Г.Панок, І.І.Цушко. – К., 2011. – 340 с.
7. Землянська О.В. Судово-психологічна експертиза: навч. посіб. / О. В. Землянська; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х. : ХНУВС, 2016. - 300 с.
8. Крулехт М.В., Тельнюк И.В. Экспертные оценки в образовании. - М.: Академия, 2007. - 112 с.
9. Кудрявцев И.А. Судебно-психолого-психиатрическая экспертиза. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2011. – 497 с
10. Роджерс К. Становлення особистості. Погляд на психотерапію
11. Сакс О. Людина, яка прийняла дружину за капелюх
12. Томас Е. Харріс. Я- о'кей, ти-о'кей
13. Ситковская О.Д., Конышева Л.П. Психологическая экспертиза несовершеннолетних в уголовном процессе. – М., 2001. – 265 с.

14. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та слухачів післядипломної освіти /За наук. ред. Л. М. Карамушки. – К.: ІНКОЛС, 2005. – 366 с. 38. Экспертизы в судебной практике: Учеб. пособ. / Уклд. В.И. Гончаренко – К.: "Юрінком Інтер". – 2010. – 289 с
15. Франкл В. Людина в пошуках сенсу
16. Фрейд А. Психологія Я та захисні механізми
17. Фрейд З. Нариси з психології сексуальності
18. Фрейд З. Тотем і табу.
19. Фромм Е. Анатомія людської деструктивності
20. Фромм Е. Втеча від свободи
21. Фромм Е. Мати чи бути
22. Фромм Е. Мистецтво любити
23. Хоффер Е. Істинно віруюча: Особистість, влада і масові громадські рухи
24. Екман П. Психологія брехні
25. Ерік Еріксон. Дитинство і суспільство
26. Юнг К. Архетип і символ
27. Ялом І. Шопенгауер як ліки
28. Фрейд З. Психологія мас і аналіз людського "я".
29. Ялом І. Екзистенціальна психотерапія
30. Ялом І. Д. Дар психотерапії.

4. Підсумковий контроль (залік)

1. Предмет, об'єкт і основні завдання психологічної експертизи.
2. Види психологічної експертизи.
3. Історія розвитку психологічної експертизи за кордоном і в Україні.
4. Основні проблеми, що потребують психологічної експертизи.
5. Основні поняття та методологічні принципи експертного аналізу.
6. Особи та установи, які можуть залучатися до експертизи.
7. Процедура призначення психологічної експертизи.
8. Характеристика основних етапів проведення психологічної експертизи.
9. Необхідні умови для проведення психологічної експертизи.

10. Вибір та обґрунтування психодіагностичного інструментарію при вирішенні експертних задач.
11. Вимоги до оформлення і подання експертної документації.
12. Права та обов'язки учасників психологічної експертизи.
13. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні експертизи в освіті.
14. Складові професійної компетентності та вимоги до експерта-психолога.
15. Експертиза психологічного та соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах МОН України.
16. Гуманістична експертиза освіти.
17. Експертиза з питань навчання та інноваційно-дослідної діяльності в освіті.
18. Психолого-медико-педагогічні комісії, їх роль і функції в системі освіти. Роль психолога в роботі ПМПК.
19. Комплексне диференційно-діагностичне обстеження дитини.
20. Психологічна експертиза готовності дитини до школи.
21. Психологічна експертиза шкільної дезадаптації.
22. Психологічна експертиза розвитку пізнавальної сфери та емоційно-вольової сфери особистості.
23. Експертиза професійної діяльності: задачі і значення.
24. Компетенція та методика проведення професійно-психологічної експертизи.
25. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні професійно-психологічної експертизи.
26. Зв'язок професійно-психологічної експертизи з проблемами професійної орієнтації, професійної інформації та профвідбором.
27. Експертна оцінка робочих стосунків та психологічного клімату в колективі.

28. Експертна оцінка готовності працівників до виконання професійної діяльності та професіоналізації особистості.
29. Проблема визначення стійкої втрати працездатності.
30. Проведення професійно-психологічної експертизи на спеціальності, що потребують професійного відбору.
31. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні психологічної експертизи в організації.
32. Експертиза діяльності та розвитку організації.
33. Психологічна експертиза структури та якості ділових і особистісних стосунків в організації.
34. Особливості експертної оцінки психологічних особливостей керівника.
35. Конфліктологічна експертиза: сутність, предмет і завдання.
36. Особливості психологічної експертизи різних видів конфліктів та соціальної взаємодії.
37. Судово-психологічна експертиза: предмет, об'єкт і завдання.
38. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні судової експертизи
39. Різниця судово-психологічної та судово-психіатричної експертиз.
40. Компетенція проблем судово-психологічної експертизи.
41. Класифікація судово-психологічних експертиз.
42. Кримінально-правове значення судово-психологічної експертизи.
43. Медико-психологічна експертиза: об'єкт, предмет і задачі.
44. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні медико-психологічної експертизи.
45. Особливості та напрями роботи експерта-психолога з психічно хворими пацієнтами
46. Особливості та напрями роботи експерта-психолога з соматично хворими людьми.

47. Основні методи експертизи в клініці психічних та соматичних захворювань.
48. Методика проведення експертизи психопатологіях.
49. Особливості проведення психологічної експертизи психічного здоров'я.
50. Експертна психологічна оцінка ефективності психотерапевтичного впливу на клієнта

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Галузь знань: 05 – Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

Навчальна дисципліна – Психологічна експертиза в різних галузях психології

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ №

1. Судово-психологічна експертиза: предмет, об'єкт і завдання. (10 б.).
2. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні судової експертизи (10 б.).
3. Різниця судово-психологічної та судово-психіатричної експертиз (10 б.).

Затверджено на засіданні кафедри психології Протокол № 2 від «23» вересня 2018 р.

В.о. завідувача кафедри психології

Лисенкова І.П.

Екзаменатор

Васильєва Г.В.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на семінарах	30 (6*5)
2	Складання структурно-логічних схем лекцій	10
3	Конспект першоджерела	20

4	Складання глосарію	10
5	Складання заліку	30
	Всього	100

Критерії оцінювання: Повна відповідь на семінарі з використанням додаткової літератури оцінюється в 5 балів. Повний конспект першоджерела оцінюється в 20 балів (орієнтований об'єм 4-5 А 4 сторінок) Складання глосарію за окремою темою оцінюється 10 балів, якщо розкрита вся термінологічна база за темою.

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Гірник А.М. Конфліктологічна експертиза: теорія і методика // Соціальна психологія. – 2005. – № 2 (10). – С.175-176
2. Гуружапов В.А. Вопросы экспертизы современных образовательных технологий. Анализ и экспертиза в образовании // Психологическая наука и образование. – 2003. – № 2. – с. 36-43.
3. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби освіти України / Упоряд. В.Г.Панок, І.І.Цушко. – К., 2011. – 340 с.
4. Землянська О.В. Судово-психологічна експертиза: навч. посіб. / О. В. Землянська; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х. : ХНУВС, 2016. - 300 с.
5. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та слухачів післядипломної освіти / За наук. ред. Л. М. Карамушки. – К.: ІНКОЛС, 2005. – 366 с. 38. Экспертизы в судебной практике: Учеб. пособ. / Уклад. В.И. Гончаренко – К.: "Юрінком Інтер". – 2010. – 289 с
6. Ребуха Л.З. Психологічна експертиза: технологія та процедура проведення. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – 234 с.

7.2. Додаткові:

1. Блинков Ю.А., Ткаченко В.С., Клушина И.Н. Медико-социальная экспертиза лиц с ограниченными возможностями. Учебное пособие. – Ростов-на-Дону: Феникс, 200. – 320 с.

2. Ситковская О.Д., Конышева Л.П. Психологическая экспертиза несовершеннолетних в уголовном процессе. – М., 2001. – 265 с.
3. Крулехт М.В., Тельнюк И.В. Экспертные оценки в образовании. - М.: Академия, 2007. - 112 с.
4. Кудрявцев И.А. Судебно-психолого-психиатрическая экспертиза. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2011. – 497 с
5. Семаго М.М., Семаго Н.Я., Ратинова Н.А., Ситковская О.Д. Экспертная деятельность психолога образовательного учреждения. - М.: Айрис-Пресс, 2004. - 128 с.
6. Леонгард К. Акцентуированные личности/ К. Леонгард — К. : Киев - 2008. – 432 с.
7. Личко А. Е. Диагностика характера подростка/ А. Е.Личко,
8. Н.Я. Иванов — М.: Москва – 1995 . – 400с.
9. Личко А. Е. Патохарактерологические исследования у подростков / Под ред. А.Е. Личко - Практика - 1981. – 502 с.
- 10.Мак-Вильямс. Психоаналитическая диагностика/ Мак-Вильямс — М.: Класс, 1998. – 236 с.